

ТЕМА: Бавовникова совка – висока ймовірність масового розвитку

З кінця червня спостерігається підвищення чисельності бавовникової совки в посівах кукурудзи і соняшника, особливо в південних областях України.

Виявлено:

- живлення гусениц на волотях і на молодих качанах кукурудзи;
- яйцекладки і гусениці молодших віків на кошиках соняшнику в фазах бутонізації – початку цвітіння.

Довідка:

Бавовникова совка – *Helicoverpa armigera* (син. *Chloridea obsoleta* F., *Heliothis armigera* Hb.) поширена на півдні Західної і Східної Європи, на Кавказі, в Середній Азії. В Україні численна в Лісостепу, Степу і Криму. Пошкоджує більш 100 видів рослин, у тому числі культурних – кукурудзу, нут, соняшник, сою, томати, бавовник; масове розмноження спостерігається тільки на посівах культурних рослин. Найбільш шкідлива в степовій зоні.

Опис. Метелик у размаху крил 30–40 мм; передні крила сірувато-жовті з нечіткими поперечними смугами, задні крила світліші: жовто-бурі, з бурю смугою по зовнішньому краю і темною плямою посередині (фото 1 а). Самці світліші за самок.

Яйце діаметром 0,5–0,6 мм, світло-жовте, пізніше зеленіє.

Гусениця довжиною до 35–40 мм, дуже мінливого забарвлення: від світло-жовтого, зеленкуватого до коричневого та фіолетово-чорного. Вздовж тіла проходять 3 темні смуги – спинна смуга складається з вузьких штришків, піддихальцева смуга світло-жовта. Тіло вкрите дрібними шипиками (фото 1 б, 2).

Лялечка довжиною 15–22 мм, червонувато-коричнева, на кінці черевця з двома гачковидно загнутими на кінцях шипами (фото 1 в).

Фото 1. Бавовникова совка: а – метелик; б – яйце; в – гусениці; г – лялечка

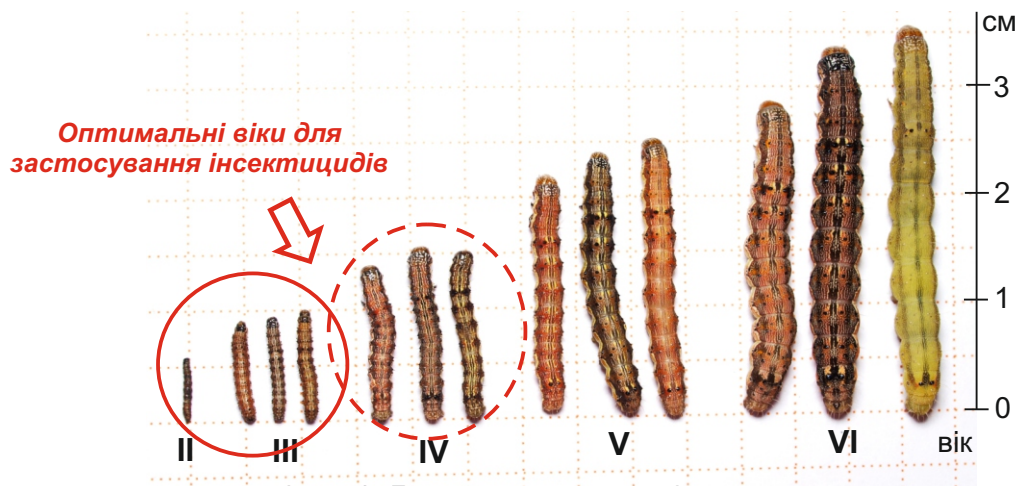

Фото 2. Довжина гусениць за віками

Цикл розвитку. Зимує лялечка в ґрунті на глибині 4–10 см. Масовий літ метеликів відбувається в кінці травня (на півдні на початку травня) і продовжується до серпня (літ різних поколінь частково накладається). Метелики потребують додаткового живлення на квітках. Через 3–4 дня після вильоту самки відкладають яйця (від 300–400 до 2000) по одному, рідше по 2–3 на листя та генеративні органи рослин – бутони, квітки, рильця качанів і волоті кукурудзи, опушені частини стебел. Ембріональний розвиток продовжується від 2 до 12 днів.

Гусениці молодших віків скелетують листя, пізніше живляться на квітках, зав'язях, насінні, на зерні качанів кукурудзи. Гусениці розвиваються 13–22 днів, линяють 5 разів. За стадіями розвитку визначають 6 віків гусениць (фото 2). Оптимальна температура для розвитку гусениць 22–28°C. Після закінчення розвитку гусениці закопується в ґрунт і заляльковуються. Увесь цикл від яйця до вильоту метелика продовжується 30–40 днів. На Поліссі та в Лісостепу розвивається 2 покоління шкідника, на півдні – 3.

Зернові злаки та соняшник в червні пошкоджують гусениці першого покоління шкідника (фото 2, 3), кукурудзу, кошики соняшнику, листя та боби сої, томати в липні-серпні – гусениці другого і третього покоління.

На соняшнику: пошкодження молодих кошиків гусеницями III і IV віків

Прямі втрати урожаю при ЕПШ > 20% пошкоджених кошиків.

Фото 3. У фазі бутонізації гусениці прогризають обгортки кошиків і живляться всередині зачатками трубчастих квіток.

У подальшому пошкодження гусеницями старших віків сприяє зараженню кошиків гнилями: у фазах формування – наливу насіння гусениці проточують ходи зі зворотньої сторони кошиків і заносять спори грибів – збудників гнилей кошиків.

Фото 4. Розвиток білої гнилі, спровокований пошкодженням кошиків гусеницями бавовникової совки

На кукурудзі: пошкодження волотей гусеницями II і IV віків;
пошкодження молодих качанів гусеницями IV-VI віків

У фазах цвітіння – формування насіння гусениці молодших віків обгризають квітки на волотях, а гусениці старших віків – прогризають отвори в обгортках качанів, пошкоджують нитки і молоде насіння (фото 5).

В фазі наливу гусениці живляться на зерні в качанах, їх пошкодження сприяє зараженню качанів гнилями.

Фото 5. Симптоми пошкодження волоті та качанів в фазах цвітіння – наливу зерна

На сої: гусениці молодших віків пошкоджують листки, а старших – виїдають насінини в бобах (фото 6).

Масовий літ метеликів і пошкодження листків – сигнал до інсектицидної обробки.

Фото 6. Пошкодження листків гусеницями I-III віків (а), пошкодження бобів гусеницями IV-VI віків (б, в)

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Профілактика:

✓ для запобігання масового розмноження бавовникової совки необхідним є глибока оранка площі після кукурудзи, міжрядний обробіток ґрунту на просапних культурах в період заляльковування гусениць, знищення бур'янів.

Інсектицидний захист:

- ✓ визначення строків масового льоту метеликів;
- ✓ обробіток інсектицидами через 5–7 днів після цього, при заселенні 15–20% рослин по гусеницях молодших віків (II-III, IV, – довжина гусениць до 1,5 см):
  - ШАМАН, к.е., 0,8-1,5 л/га;
  - БІММЕР, к.е., 1,0-1,5 л/га + ФАТРІН, 200 г.;
- ✓ температура повітря при обприскуванні не повинна перевищувати 25° С.

За консультаціями звертатися – e-mail: agrocentr@nertus.ua